

De Stijl

Dolf Broekhuizen

J.J.P. Oud

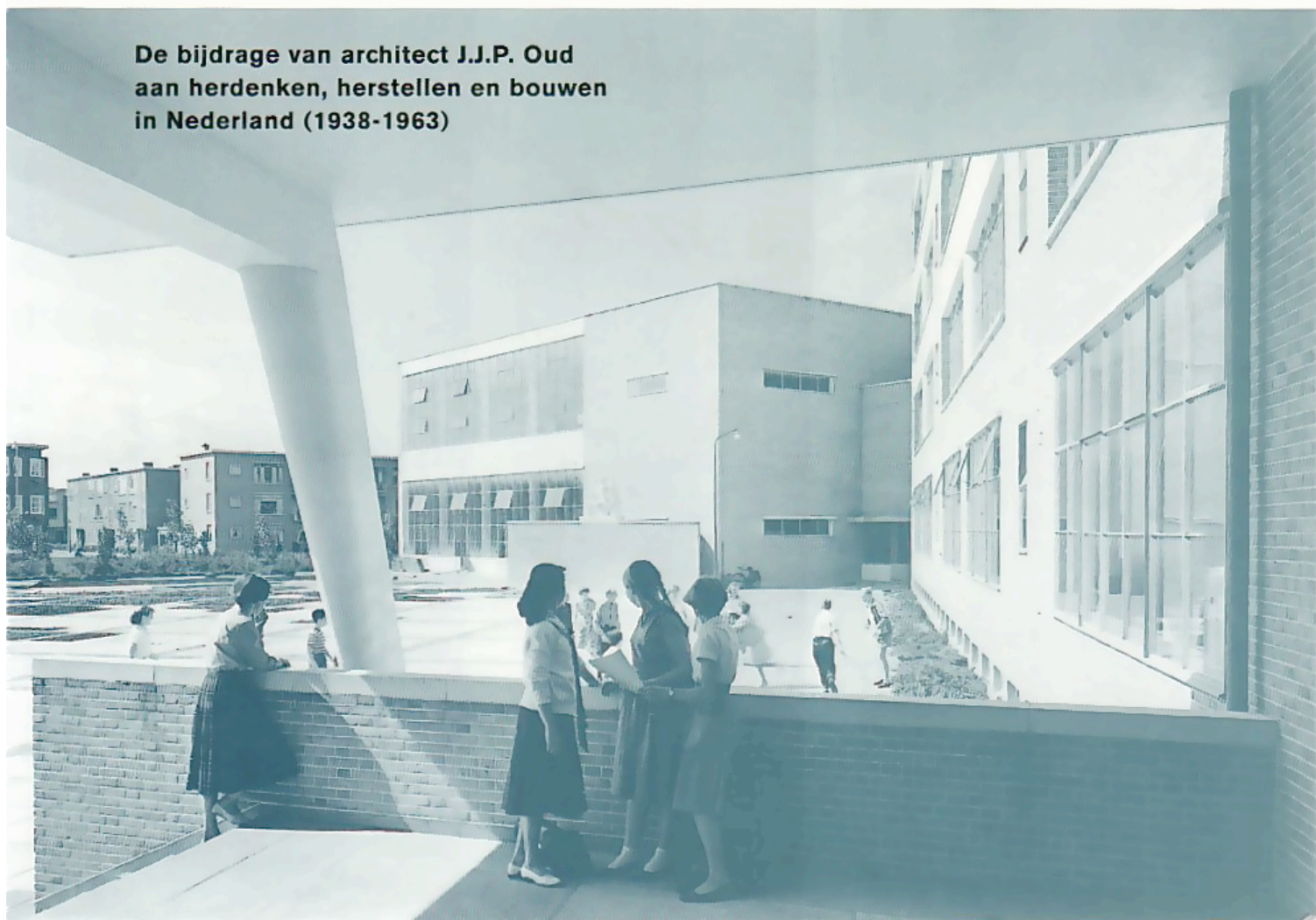
NAi Uitgevers

toen /

nu

De bijdrage van architect J.J.P. Oud
aan herdenken, herstellen en bouwen
in Nederland (1938-1963)

De Stijl

toen /

Inhoudsopgave

Voorwoord 7

Inleiding 9

Culturele context

1 Zijn er nog architecten? 14

De eenheid van de architectonische conceptie – Figuranten-architectuur – Objectieve norm – Symbool – Architectuur als ontroering – Moderne stijl

2 Bouwen voor de moderne mens 32

Het geloof van een architect – Geestelijk herstel – Historisch besef – Monumentaliteit – Bureaucratie – Vercommercialisering van het bouwproces

Projectanalyses

3 Dictator van het Hofplein 56

Ontwerp Hofplein Rotterdam – Ontwikkelen juridisch instrumentarium – De eerste schetsen voor het Hofplein – Vier ontwerpvarianten – Witteveens manoeuvre (1943) – Vertrouwen in architectuur – Symboliek van het industriegebouw – Bebouwing aan het ontspanningsplein – Duidelijkheid in stedenbouw

4 In vrijheid en in gebondenheid 86

Spaarbank te Rotterdam – Blokkaart – Organisatieschema – Ruimtelijk volume – Maat en getal – Samenwerking met ingenieurs – Minder ornament – Duurzaam materiaal versus meubilair – Menselijke deugden – Verzamelende dieren – I never had it published

5 Stad van gebouwen 112

Winkelmagazijn Esveha – Een bescheiden ontwerp – Primeur voor Boymans

J.J.P. Oud

nu

6 Omstreden herstel 120

Ontwerp omgeving St.-Laurenstoren – De St.-Laurens binnen het plan Witteveen en Van Traa – Restauratie-ontwerp van Meischke en Van der Steur – Ouds contra-ontwerp – Vrijheid van restauratiebeginselen

7 Architectuur van monumenten 138

Ontwerp herdenkingsplaats voor De Nederlanden van 1845 – De Nederlanden van 1845 en Dudok – Aanmoediging van de Hollandsche fut – Philip Johnson over 'The Death of the Monument'

8 Onverwerkt verleden? 150

Nationaal Legermonument Grebbeberg – Krijgsverrichtingen – Wederopbouw Rhenen – De 'adelaar-verslindende-leeuw-met-de-zwaarden' – 'Vijf dagen – en de vrijheid ging verloren' – De oorlog verdrongen?

9 Een bevochten eenheid 166

Nationaal monument op de Dam – Verantwoordelijke commissies – Raedecker krijgt de ruimte – Bezwaren van de centrale commissie – Het standpunt van de Kring – Fiat van de minister – De bouw van een democratisch teken – Afstandelijke beoordeling – Einde aan consensus

10 Naoorlogse strokenbouw 192

Woningbouw in Presikhaaf – Proefproject ministerie – Verkaveling en woningdifferentiatie – Eerste ontwerp: galerijwoningen – Tweede opdracht: portiekwoningen – Gesloten vorm en ruime woningen – Bouwwijze – Stilzwijgen Presikhaaf

11 De Stijl – Toen en nu 214

Tweede Vrijzinnig Christelijk Lyceum Den Haag –

Het Tweede VCL in Dudoks wederopbouwplan voor Den Haag – Uitwerking van Dudoks verkaveling – Basisvorming en bijzondere onderwijsvarianten – Karel Appel versus Mondriaan – Bakema

12 Een systeem van samenwerking 234

Bio-herstellingsoord te Arnhem – Liaison Stichting Bio-vacantieoord en Bouwcentrum – Opdracht aan Oud en een gespecialiseerd architect – Zonnestraal – Bezuiniging – Detaillering en beeldende kunst – Van Tijen: 'Wij lijden aan onze grote mannen' – Ouds 'Ozeanisches Gefühl'

13 Recent werk van een pionier 256

Kantoor- en winkelgebouw Utrecht – Broeïnest van concurrenten – Autonomie gebouw – Dubbele corridor en Lijnbaan – El Lissitzky (exterieur) – El Lissitzky (interieur) – Reliëfs van Domela – Four Great Makers of Modern Architecture – Van den Broek

Geschiedschrijving

14 Mein Weg in De Stijl 278

Ouds betrokkenheid bij de geschiedschrijving over zijn werk – Een Nederlandse avant-garde architect in het Boymans – Forum-nummer – De Stijl tentoonstelling – Witte zaal – Mein Weg in 'De Stijl' – Verzet tegen historische beeldvorming – Kritische geschiedschrijving

Noten 304, Geraadpleegde archieven 349
Literatuur 350, Summary 367, Résumé 373
Personenregister 380, Illustratieverantwoording 383, Colofon 384

In de geschiedschrijving over de architectuur en stedenbouw in Nederland speelt het werk van de architect J.J.P. Oud (1890-1963) een prominente rol. De samenwerkingsprojecten en discussies die Oud aanging met de kunstenaars die betrokken waren bij het tijdschrift *De Stijl*, en de ontwerpen die hij realiseerde voor de Gemeentelijke Woningdienst in Rotterdam, staan daarbij meestal centraal. Voor het werk dat hij vanaf 1933 realiseerde is echter zelden aandacht. Dat komt in hoge mate door de internationale verguizing die Ouds late werk na de Tweede Wereldoorlog ten deel viel naar aanleiding van het ontwerp voor het Shell-gebouw in Den Haag. Maar ook vanwege Ouds eigen bemoeienis met de geschiedschrijving hebben historici lange tijd geen zicht gehad op de betekenis van zijn late werk voor de architectuurontwikkeling in Nederland.

In deze publicatie wordt voor het eerst op een samenhangende wijze aandacht besteed aan dit late werk. Uit het omvangrijke oeuvre van Oud zijn elf projecten geselecteerd, waaronder het Nationaal Monument op de Dam in Amsterdam en het alternatieve voorstel voor de herbouw van de St.-Laurenkerk in Rotterdam, alsmede ontwerpen voor een lyceum, bankinstelling, kantoor- en winkelcomplex, stadscentrum, revalidatiecentrum, en woningen. Niet alleen wordt van deze projecten het ontwerpproces gereconstrueerd aan de hand van vele bewaard gebleven ontwerptekeningen, correspondentie, bestekken en offertes, maar ze worden ook betrokken op Ouds vaak uiterst polemische publicaties in (vak)tijdschriften. Deze werkwijze heeft een rijkdom aan fascinerende en tot nu toe onbelicht gebleven thema's in het late werk blootgelegd, zoals Ouds verzet tegen allerlei vormen van bureaucratisering van de maatschappij en de vercommercialisering van het bouwproces, zijn interesse voor cultuurkritiek en zijn betrokkenheid bij de herdenking van het nationale verleden.

ISBN 90-5662-193-9

9 789056 621933 >

Dolf Broekhuizen is architectuurhistoricus en is als projectmedewerker verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen

Nederlands Architectuurinstituut, Rotterdam

